

รูปแบบการปกครองสงฆ์ไทยในอนาคต*

A Model of Thai Sangha Administration in the Future

พระมหาสัญญา ขนติธมโม (ตรีสวัสดิ์)

Phramaha Sanya khantidhammo (Treesawat)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Graduate School, Mahachulalongkorntajavidyalaya University

Email: sanyatreesawat@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “รูปแบบการปกครองสงฆ์ไทยในอนาคต” โดยมีวัตถุประสงค์ 3 อย่าง คือ 1) เพื่อศึกษารูปแบบการปกครองสงฆ์ในพระไตรปิฎก 2) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคการปกครองสงฆ์ไทย 3) เพื่อเสนอรูปแบบการปกครองสงฆ์ไทยในอนาคต การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการศึกษาข้อมูลเอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 12 รูป/คน แล้วนำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์ในเชิงการพรรณนา เพื่อให้เห็นข้อมูลครอบคลุมอย่างชัดเจน

ผลการวิจัยพบว่า

1) ในสมัยพุทธกาล พระพุทธเจ้าทรงตั้งสังฆมณฑลขึ้นสำหรับผู้ครองชีวิตโดยชอบธรรม มีจุดมุ่งหมายสูงสุดกล่าวคือ มรรค ผล นิพพาน รูปแบบการปกครองสงฆ์ส่วนมากมีปรากฏในคัมภีร์ พระวินัยปิฎก ในยุคต้นๆ พระองค์ทรงปกครองด้วยพระองค์เอง ในยุคต่อมา ทรงปกครองเองบ้าง ทรงให้พระสาวกช่วยปกครองบ้าง ครั้นถึงตอนปลาย ทรงมอบความเป็นใหญ่ให้สงฆ์ในการปกครอง

2) การปกครองสงฆ์ไทยในปัจจุบันนี้ ได้มีการพัฒนามาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ยังมีจุดอ่อนที่ควรได้รับการปรับปรุงแก้ไข เพราะการปกครองที่รวมศูนย์ที่มหาเถรสมาคมไม่มีการกระจายอำนาจขาดหลักธรรมาภิบาล ส่วนพระภิกษุเองก็ประพฤติหย่อนพระธรรมวินัย จึงทำให้คณะสงฆ์มีความอ่อนแอ

3) รูปแบบการปกครองสงฆ์ไทยในอนาคต คณะสงฆ์ต้องปฏิรูประบบโครงสร้างการปกครองโดยยึดหลักพระธรรมวินัย และมีการกระจายอำนาจ มหาเถรสมาคมต้องมีหน่วยงานที่เป็นระดับรองลงมาตั้งเป็น คณะกรรมการสังฆสภาบริหารกิจการคณะสงฆ์ การแต่งตั้งพระสังฆาธิการระดับต่างๆ ให้พระสงฆ์ที่อยู่ในเขตนั้นๆ ได้มีโอกาสคัดเลือกผู้นำของตน มีการตั้งสำนักงานเจ้าคณะผู้ปกครองทุกระดับที่ถาวร และมีแนวทางป้องกันภัยของพระพุทธศาสนาอันจะพึงมีในอนาคต

คำสำคัญ: รูปแบบการปกครอง; คณะสงฆ์ไทย; ในอนาคต

Abstract

This dissertation entitled ‘A Model of Thai Sangha Administration in the Future’ has three objectives: 1) to study the model in governing Sangha in Tipiṭaka, 2) to study the problems and obstacles in governing Thai Sangha, and 3) to propose the model in governing Thai Sangha in the future. This research was a qualitative research with documentary and in-depth interviews with 12 key informants. The data were analyzed in descriptive manner. To clearly see the data.

The research result was found that

1) was found that in the Buddha’s times testablishment of Sangha community with a view to provide the certain place wherein one can detach one’s mind from defilement and can seek Summum Bonum, Nibbāna. As far as the Order in Vinayapiṭaka is concerned, most of models in governing Sangha at earlier period were done by the Buddha Himself and later on He sometimes ruled the Sangha and also passed the works to His disciples. However, when it came to the final period, He established Sangha to act on behalf.

2) In Thailand, the governing of Sangha has been being developed since the past till now. It is claimed that many weak points in it need to be amended because the centralization in governing assumed by the supreme council of Sangha has been giving rise to the narrowness and thereby giving non-decentralization to governing body. Consequently, it has brought about non-good governance causing Buddhist monks’ misbehaviors in Dhamma and Vinaya. Such phenomena have been weakening Sangha respectively.

3) In this research, the future model in governing Sangha proposed by this research was shown as follows: In reforming it, Adhere Dhamma and Vinaya the decentralization should be made so that Buddhist monks’ taking part in higher level could be expected. With respect to this, the supreme council of Sangha should set up the certain sub-unit by appointing them to be committees in the Sangha parliament for Sangha administrations. In the appointment of the Sangha leaders in various positions, Buddhist monks in that region should be taken into account, many permanent departments for the different levels of ecclesiastical regional governors should be established so that the accusation raised in the area could be solved in due time and the awareness of the ways leading to prevent the arising of Buddhist future problems.

Keywords: A Model of Administration; Thai Sangha; In the Future

บทนำ

เมื่อพระพุทธเจ้าตรัสรู้แล้ว ได้เสด็จไปโปรดพระปัญจวัคคีย์ที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน เมืองพาราณสี ตรัสธรรมจักกัปปวัตตนสูตร (Thai TipitaKa/4/13/20) เมื่อจบพระธรรมเทศนา ดวงตาเห็นธรรมอันปราศจากธุลีมลทินได้เกิดขึ้นแก่โกณฑัญญะ สามารถบรรลุเป็นพระโสดาบัน จึงกราบทูลขออุปสมบท ซึ่งนับเป็นพระสงฆ์องค์แรกในโลก และมีพระรัตนตรัยครบบริบูรณ์ ต่อมา พระองค์ได้ทรงแสดงธรรมเพื่อโปรดพระปัญจวัคคีย์ที่เหลือ จนบรรลุเป็นพระโสดาบันทั้งหมด หลังจากนั้นพระองค์ทรงแสดงธรรมอนัตตลักขณสูตร (Thai TipitaKa/4/20/27) ทำให้ได้บรรลุเป็นพระอรหันต์ทั้งสิ้น ต่อจากนั้น พระองค์ได้แสดงธรรมโปรดพระยสและพวกอีก 54 ท่าน จนบรรลุเป็นพระอรหันต์ ครั้งนั้นจึงมีพระอรหันต์รวมทั้งพระองค์ด้วยทั้งสิ้น 61 พระองค์ พระองค์ได้ส่งพระสาวกออกไปเพื่อประกาศพระศาสนาโดยมีพระปฐมวาจาว่า “ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงจาริกไป เพื่อประโยชน์สุขแก่ชนจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์” (Thai TipitaKa/4/32/40)

เมื่อกุลบุตรผู้มีศรัทธาออกบวชเพื่อประพฤติพรหมจรรย์ในพระธรรมวินัยอันบริสุทธิ์ ในตอนแรกพระพุทธเจ้ายังไม่ทรงบัญญัติพระวินัย แต่ต่อมาผู้บวชมีมากขึ้นเกิดความยุ่งยากขึ้นในสงฆ์ พระองค์จึงทรงบัญญัติพระวินัยโดยสมควรแก่เหตุนั้นๆ เพื่อป้องกันความประพฤติเสียหายแก่หมู่สงฆ์ ก่อนที่พระพุทธเจ้าจะดับขันธปรินิพพาน พระอานนท์ทูลถามว่า หลังจากพระองค์ปรินิพพานแล้วพระองค์จะทรงตั้งใครเป็นศาสดาแทน พระพุทธเจ้าตรัสว่า “อานนท์ ธรรมและวินัยที่เราได้แสดงแล้วบัญญัติแล้วแก่เธอทั้งหลาย หลังจากเราล่วงลับไป ก็จะเป็นศาสดาของเธอทั้งหลาย” (Thai TipitaKa/10/216/164)

ประเทศไทยได้สืบทอดพระพุทธศาสนามาจากประเทศอินเดียโดยเฉพาะการสังคายนา ครั้งที่ 3 ได้มีการส่งสมณทูตไปเผยแผ่พระพุทธศาสนายังดินแดนต่างๆ ทั้งในและต่างประเทศ 9 สาย ส่วนในสายที่ 8 พระโสมเถระและพระอุตตรเถระพร้อมด้วยคณะไปเผยแผ่พระพุทธศาสนา ณ ดินแดนสุวรรณภูมิ (Udomsri, 1990) การปกครองสงฆ์ในสมัยนั้นยังยึดหลักตามพุทธบัญญัติที่พระองค์ทรงแสดงไว้ ต่อมาพระภิกษุมากขึ้นและมีความสัมพันธ์กับฝ่ายบ้านเมือง โดยอาศัยพระราชามหากษัตริย์เป็นฝ่ายอุปถัมภ์ดูแลให้การสนับสนุน ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน จึงเกิดมีบทบัญญัติต่างๆ ที่เพิ่มจากพระธรรมวินัย โดยใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือในการปกครองสงฆ์ ปัจจุบันใช้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 นอกจากนี้ยังมีการใช้กฎกระทรวง กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ หรือคำสั่งของมหาเถรสมาคมอีกด้วย

การปกครองสงฆ์ในปัจจุบันนี้ ยังมีจุดบกพร่องอีกหลายประการที่ต้องแก้ไขปฏิรูปให้ดีขึ้น เช่น ปัญหาด้านพระภิกษุประพฤติผิดพระธรรมวินัย ย่อหย่อนในการศึกษาและปฏิบัติภาวนา ตั้งลัทธิบิดเบือนคำสอนขององค์สมเด็จพระพุทธเจ้า ปัญหาด้านการปกครองในเชิงโครงสร้างของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ที่มีลักษณะรวบอำนาจ ไม่กระจายอำนาจ และถูกครอบงำด้วยอำนาจรัฐ (Phra Pisal Visāro, 2015) ปัญหาจากภายนอกองค์กร คือ ภัยเกิดจากศาสนิกอื่นที่เป็นศัตรูกันด้วยเหตุของชาติพันธุ์ และลัทธิศาสนา

(Phra Promghunaporn P. A. Payutto), 2002) เป็นต้น ปัญหาเหล่านี้เป็นสิ่งที่ต้องได้รับการแก้ไขอย่างเป็นรูปธรรม

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจเกี่ยวกับรูปแบบการปกครองสงฆ์ในพระไตรปิฎกว่าเป็นเช่นไร รูปแบบของการปกครองสงฆ์ในประเทศไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันว่ามีปัญหาและอุปสรรคอย่างไร โครงสร้างการปกครองสงฆ์ไทยมีความสอดคล้องกับพระธรรมวินัยหรือไม่ และโครงสร้างการปกครองสงฆ์ไทยทำให้เกิดความเจริญหรือความเสื่อมอันจะเกิดขึ้นในอนาคตอย่างไร ตลอดจนการวิเคราะห์ประเด็นสำคัญอื่นๆ ที่เป็นวัตถุประสงค์ของการเขียนดุชนิพนธ์เล่มนี้เพื่อประโยชน์แก่การศึกษาและรักษาพุทธพจน์ไว้สืบต่อพระพุทธศาสนาให้ยาวนาน ยิ่งๆ ขึ้นไป

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบการปกครองสงฆ์ในพระไตรปิฎก
2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคการปกครองสงฆ์ไทย
3. เพื่อเสนอรูปแบบการปกครองสงฆ์ไทยในอนาคต

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้วิธีการวิจัยเอกสาร (Qualitative Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยมีรูปแบบและขั้นตอนการวิจัย มี 7 ขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาเอกสาร จากคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา และคัมภีร์อื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปกครองสงฆ์
2. ศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับหัวข้องานวิจัย จากวิทยานิพนธ์ หนังสือ วารสาร และ เอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปกครองสงฆ์ในสังคมไทย
3. สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญ เช่น พระสังฆาธิการ นักวิชาการทางพระพุทธศาสนา จำนวน 12 รูป/คน ได้แก่ พระธรรมปัญญาบดี (พีร์ สุชาโต), พระธรรมกิตติเมธี (เกษม สยงโต), พระเทพสุธี (สายชล ชานวฑฺฒโน), พระเทพวิสุทธิโสภณ (เฉลา เดชვნฺโต), พระเทพสุวรรณเมธี (สุชาติ กิตติปัญโญ), พระราชปัญญาสุธี (อุทัย ฉาโนทโย), พระเมธาวันนัยรส (สุเทพ ปสิริโก), พระเมธีธรรมาจารย์ (ประสาร จนทสโร), พระไพศาล วิสาโล, ศ.พิเศษ จำนงค์ ทองประเสริฐ, ผศ.ดร.วุฒินันท์ กันทะเตียน, ผศ.ดร.มนตรี สิริโรจนานันท์ โดยกำหนดบุคคลตามความเห็นชอบของอาจารย์ที่ปรึกษา และให้ผู้ทรงคุณวุฒิ ตรวจสอบสอบถามก่อนนำไปสัมภาษณ์

4. นำข้อมูลในข้อที่ 1-3 มาวิเคราะห์ สังเคราะห์ จัดหมวดหมู่ เพื่อให้เห็นแนวคิดทางการปกครองสงฆ์ในสมัยพุทธกาลมาจนถึงปัจจุบัน

5. นำผลการศึกษาเอกสารชั้นปฐมภูมิและทุติยภูมิจากขั้นตอนที่ 1 และขั้นตอนที่ 2 มาวิเคราะห์ และกำหนดไว้เป็นบทตั้ง แล้วจึงนำผลการสัมภาษณ์จากขั้นตอนที่ 3 มาบูรณาการ เพื่อสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อเสนอรูปแบบการปกครองสงฆ์ไทยในอนาคตว่ามีผลลัพธ์ประการใดตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

6. วิเคราะห์สังเคราะห์ข้อที่ 1-5 อีกครั้งหนึ่ง เพื่อให้เห็นข้อมูลอย่างครอบคลุมชัดเจน

7. สรุปนำเสนอผลการศึกษา

ผลการวิจัย

1. การปกครองสงฆ์ในสมัยพุทธกาล

รูปแบบการปกครองสงฆ์ในครั้งพุทธกาล ถือว่าแบบแผนของการปกครองสงฆ์สมัยปัจจุบันมีองค์ประกอบที่มีความสำคัญของสังคมสงฆ์ ที่กำหนดโครงสร้างทางการปกครองและกฎระเบียบต่างๆ ที่ชัดเจน ที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในสังคมสงฆ์ในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ทาง การปกครองเพื่อควบคุมสังคมสงฆ์ ให้อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข มีรายละเอียดดังนี้

1) ปกครองโดยพระพุทเจ้า สมัยต้นพุทธกาลตั้งแต่พรรษาที่ 1-20 ผู้เข้ามาบวชมีไม่มาก ภิกษุทั้งหลายล้วนเป็นพระอรหันต์ และอย่างต่ำก็ได้เป็นพระโสดาบัน พระผู้มีพระภาคได้ประทานโอวาทปาติโมกข์ (Thai TipitaKa/25/183/90) ไว้เป็นหลักปฏิบัติ เมื่อมีพระสงฆ์ไม่บริสุทธิ์ พระองค์จึงให้ภิกษุสงฆ์ยกพระปาติโมกข์ขึ้นแสดงกันเอง และมีการประชุมสงฆ์เพื่อบัญญัติสิกขาบทเป็นมูลบัญญัติและอนุบัญญัติตามลำดับ

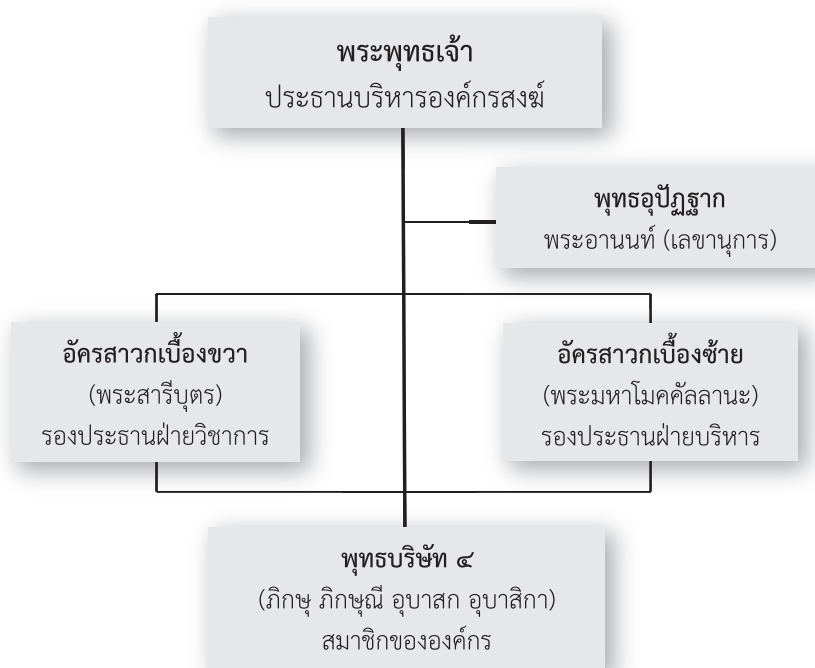
2) ปกครองโดยพระสาวก เมื่อมีพระสงฆ์มากขึ้นโดยลำดับ พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงเปิดโอกาสให้พระสงฆ์สาวกเข้ามาบิณฑบาตหรือมีส่วนร่วมในการปกครอง เพื่อช่วยแบ่งเบาภาระและเป็นการแบ่งอำนาจการปกครองสงฆ์ จึงประทานอนุญาตให้พระสงฆ์สาวกเหล่านั้นทำหน้าที่บวชกุลบุตรด้วยไตรสรณคมน์ (Thai TipitaKas/4/34/42) และมีการมอบตำแหน่งเอตทัคคะ เพื่อเป็นการยกย่องบุคคลต้นแบบ ดังที่ตรัสไว้ว่า ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้มีศรัทธา พึงปรารภกันอย่างนี้ว่า ขอให้เราเป็นเช่นพระสารีบุตรและพระโมคคัลลานะเถิด สารีบุตรและโมคคัลลานะนี้เป็นบรรพตฐาน เป็นมาตรฐานของภิกษุสาวกของเรา (Thai TipitaKas/21/176/248)

3) ปกครองโดยสงฆ์ พระพุทธรองค์ทรงวางระบบสังคมสงฆ์บนพื้นฐานของการมีส่วนร่วมกันของพระภิกษุทุกรูป ทรงมอบอำนาจให้สงฆ์เป็นใหญ่ในปกครองบริหารงาน เรียกว่า สังฆกรรม ได้แก่ อปโลกนกรรม ญัตติกรรม ญัตติทุติยกรรม และญัตติจตุตถกรรม ที่สงฆ์ทำโดยธรรม โดยวินัย โดยสัตตสุตสนธิ นี้ชื่อว่ากรรมที่ทำได้ (Thai TipitaKa/2/476/572) โดยให้มีเจ้าหน้าที่ทำการสงฆ์ ให้พระสงฆ์มีส่วนร่วมคัดเลือกบุคคลที่เหมาะสมแก่งานโดยไม่ถือคติ 4 และ รู้จักวิธีในกิจนั้นๆ มีอยู่ 14 ตำแหน่ง มีภัตตพเทศกะ (เจ้าหน้าที่แจกภัต) เป็นต้น (Thai TipitaKas/22/272-284/399-430) นอกจากนี้ ยังมีวัตรปฏิบัติที่สงฆ์พึง

กระทำ มีอยู่ 14 อย่าง มีอาคันตุกวัตร วัตรปฏิบัติของภิกษุผู้จรรยา เป็นต้น (Thai TipitaKas/7/356-382/222-267)

พระพุทเจ้าทรงมอบอำนาจให้สงฆ์เป็นใหญ่ในสังฆกรรม โดยมีพระอุปัชฌาย์เป็นผู้นำ เข้าหมู่สงฆ์ และทรงบัญญัติพระวินัยโดยสมควรแก่เหตุต่างๆ นอกจากพระองค์จะใช้หลักพระวินัยแล้วยังมีหลักธรรมในการสนับสนุนการปกครอง เช่น อคติ 4, สาราณียธรรม 6, อปริหานิยธรรม 7 เป็นต้น เพื่อเป็นเครื่องมือในการปกครองสงฆ์ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ถึงแม้ว่ารูปแบบการปกครองสงฆ์จะมีรูปแบบเฉพาะ แต่ก็ยังคงคล้อยตามฝ่ายบ้านเมืองในเรื่องที่ขอขบธรรม ความสัมพันธ์กับด้วยอำนาจรัฐมีทุกยุคทุกสมัยมา จะปฏิเสธหรือไม่ยอมรับการบังคับใช้กฎหมายของรัฐไม่ได้ และรัฐจะปฏิเสธหรือไม่รับรู้การดำรงของศาสนาก็ไม่ได้อีกเช่นเดียวกัน (Sawaeng Xudmsri, 1990) อย่างเช่น ในกรณีที่ พระเจ้าพิมพิสารมีพระราชประสงค์จะให้ภิกษุทั้งหลายเลื่อนวันเข้าพรรษาออกไป พระองค์ทรงอนุญาตไว้ว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้คล้อยตามพระราชา” (Thai TipitaKas/4/186/294) พระองค์ทรงบริหารจัดการองค์กรโดยยึดหลักธรรมาธิปไตย

โครงสร้างรูปแบบการปกครองคณะสงฆ์สมัยพุทธกาล มีดังนี้

2. ปัญหาและอุปสรรคการปกครองสงฆ์ในสังคมไทย

เมื่อพระพุทธศาสนาเข้ามาสู่ดินแดนประเทศไทย ซึ่งพระสมณทูตได้นำเข้ามาเป็นพระพุทธศาสนานิกายเถรวาท เป็นนิกายดั้งเดิมเคารพมติพระอรหันต์ ครั้นปฐมสังคายนา การปกครองสงฆ์ในประเทศไทยมีพัฒนาการจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ดังต่อไปนี้

2.1 พัฒนาการการปกครองสงฆ์ไทยสมัยสุโขทัย-สมัยกรุงธนบุรี

(1) คณะสงฆ์สมัยสุโขทัย แบ่งการปกครองออกเป็น 2 คณะ คือ 1. คณะคามวาสี พระสงฆ์ฝ่ายคันถธุระ 2. คณะอรัญวาสี พระสงฆ์ฝ่ายวิปัสสนาธุระ (Buddhist Studies Division, 2010)

(2) การปกครองสงฆ์ในสมัยกรุงศรีอยุธยา ยังถือแบบอย่างสุโขทัย แต่เพิ่มขึ้นมาอีกคณะคือ คณะป่าแก้ว แบ่งเป็น 3 คณะ ได้แก่ 1. คณะคามวาสีฝ่ายซ้าย พระสงฆ์ฝ่ายเดิมแต่กรุงสุโขทัย 2. คณะอรัญวาสี คณะที่สืบต่อประเพณีลังการวงศ์ของสุโขทัย 3. คณะคามวาสีฝ่ายขวา คณะสงฆ์ฝ่ายเดิมที่ไปบวชแปลงที่ลังกา (Phra Methidhammaphorn (Prayun Dhammacitto), 1996)

(3) การปกครองสงฆ์ในสมัยกรุงธนบุรี พระเจ้าตากทรงฟื้นฟูพระพุทธศาสนาที่ตกต่ำตั้งแต่คราวเสียกรุง การทำนุบำรุงสังฆมณฑลอยู่ในระยะอันสั้นเพียง 15 ปี (Khamwansa, 1999)

2.2 พัฒนาการการปกครองสงฆ์ไทยสมัยรัตนโกสินทร์

เมื่อพระเจ้ากรุงธนบุรีสวรรคตแล้ว สมเด็จพระเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึกแม่ทัพเอกของไทย ได้ขึ้นเสวยราชสมบัติเมื่อ พ.ศ.2325 ตั้งพระราชวงศ์จักรีขึ้น ทรงพัฒนาทั้งฝ่ายอาณาจักรและศาสนจักรได้ดำเนินกิจการควบคู่กันไปตามลำดับ ดังต่อไปนี้

1) การปกครองคณะสงฆ์สมัยรัชกาลที่ 1 แบ่งเป็น 3 คณะ คือ คณะเหนือ คณะใต้ และคณะอรัญวาสี สิ่งที่พิเศษก็คือ รัชกาลที่ 1 ทรงตรากฎหมายเกี่ยวกับคณะสงฆ์เป็นครั้งแรก 10 ฉบับ เพื่อควบคุมพระสงฆ์ให้ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย ไม่มีกฎหมายฉบับใดกล่าวถึงการจัดโครงสร้างการบริหารและการปกครองคณะสงฆ์ (Phra Methidhammaphorn (Prayun Thammachitto), 1996)

2) การปกครองคณะสงฆ์สมัยรัชกาลที่ 3 โครงสร้างเดิมที่ถือปฏิบัติมาตั้งแต่สมัยอยุธยา จนถึงรัชกาลที่ 2 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ การปกครองออกเป็น 3 คณะ มีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มอีก ก็คือ คณะกลาง คณะเหนือ คณะใต้ คณะอรัญวาสี (Sawaeng Xudmsri, 1990) นอกจากนี้ยังมีธรรมยุติกนิกายเกิดขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 3 ผู้ก่อตั้งคือ พระวชิรญาณภิกขุ ขณะผนวชอยู่ ต่อมาได้ทรงลาสิกขาแล้วเสด็จขึ้นครองราชย์เป็นรัชกาลที่ 4 จึงเริ่มเกิดเป็นคณะสงฆ์ อันมาได้นามในภายหลังว่า “ธรรมยุติก” แต่นั้นเป็นต้นมา (Fine Arts Department, 1999)

3) การปกครองคณะสงฆ์สมัยรัชกาลที่ 4 คณะใหญ่ก็คงแบ่งเป็น 4 เหมือนรัชกาลที่ 3 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสถาปนากรมหมื่นนุชิตชิโนรส ขึ้นเป็นกรมสมเด็จพระปรมานุชิตชิโนรสเป็นประธานแห่งสงฆ์ทั่วราชอาณาจักร รวมทั้งมหานิกายและธรรมยุต

4) ในสมัยรัชกาลที่ 5 มีการตราพระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ.121 ใน พ.ศ.2445 พระราชบัญญัติฉบับนี้มีลักษณะเป็นธรรมนูญการปกครองคณะสงฆ์ นับเป็นครั้งแรกที่มีกฎหมายกำหนดระบอบการปกครองคณะสงฆ์ พระราชบัญญัติฉบับนี้มีผลบังคับใช้เรื่อยมาจนถึงสมัยรัชกาลที่ 8

(5) การปกครองสงฆ์ในสมัยรัชกาลที่ 8 พระราชบัญญัติ ร.ศ.121 เป็นรูปแบบอัตตาธิปไตยคล้ายกับการปกครองราชอาณาจักรตามระบอบราชาธิปไตยในสมัยนั้น การคณะมีความเหลื่อมล้ำต่ำสูงหลายประการ แม้จะให้การได้คล่องตัว แต่ก็คล้ายกับแบบเผด็จการ นับเป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้ “คณะปฏิสังขรณ์พระพุทธศาสนา” เกิดขึ้นในปี 2475 พระราชบัญญัตินี้ใช้มาเป็นเวลา 39 ปี ได้ถูกยกเลิกโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2484 (Phra Thepsutthisuthi (Worawit), 2002) การปกครองภายใต้ระบบดังกล่าวก่อให้เกิดความสามัคคีและความเจริญก้าวหน้า แต่ขณะเดียวกันก็ถูกฝ่ายนิายใหม่ผู้สูญเสียอำนาจ เกิดความไม่พอใจทำให้มีการเคลื่อนไหวเพื่อที่จะล้มล้างระบบที่ก้าวหน้า เป็นธรรม และเป็นประชาธิปไตยนั้นลงเสียให้ได้ (Nanthphothi, 2001)

(6) การปกครองสงฆ์ในสมัยรัชกาลที่ 9 ได้มีการยกเลิกพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ 2484 ได้ตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ 2505 ขึ้น การบริหารคณะสงฆ์ประกอบด้วยสมเด็จพระสังฆราช, มหาเถรสมาคม, เจ้าคณะใหญ่ทั้ง 5 คือ หนกลาง หนเหนือ หนตะวันออก หนใต้ เจ้าคณะใหญ่ธรรมยุต และการปกครองส่วนภูมิภาค มีภาค จังหวัด อำเภอ ตำบล วัด (Phra Methidhammaphorn (Prayun Dhammacitto), 1996) พระราชบัญญัตินี้ได้ใช้มาเป็นเวลา 30 ปี จึงได้แก้ไขเพิ่มเติมในปี พ. ศ. 2535 และมีการได้แก้ไขเพิ่มเติมขึ้นมาเรื่อยๆ จนถึงสมัยรัชกาลที่ 10 ในปัจจุบัน

2.3 ปัญหาอุปสรรคการปกครองสงฆ์ไทยในปัจจุบัน

การปกครองสงฆ์ไทยในปัจจุบัน ผู้วิจัยจะได้แยกประเด็นถึงปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น จากการศึกษาค้นคว้าและวิเคราะห์บทสัมภาษณ์จากผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญในเรื่องการปกครองสงฆ์ไทยดังต่อไปนี้

2.3.1 ปัญหาของพระสงฆ์

(1) พระภิกษุประพฤติย่อหย่อนพระธรรมวินัย เน้นพัฒนาด้านวัตถุมากกว่าด้านจิตใจ ทำให้พระเราย่อหย่อนในทางประพฤติปฏิบัติ สิ่งยั่วยวนมีมากขึ้น ผู้ที่เข้ามาบวชก็มีปัญหาส่วนพระเก่าก็ขาดการสำรวม (Phra Medhavinaiyaros (Suthep Pasiviko), 2017) ขาดความรับผิดชอบที่เรียกว่า ขาดสมณสัญญา (Montri Sirarajanant, 2017)

(2) ไม่ได้นำหลักพระธรรมวินัยมาใช้แก้ปัญหา เมื่อเกิดอธิกรณ์ขึ้นไม่ได้ใช้อธิกรณ์สมณะ 7 ในการตัดสินคดีหรือระงับอธิกรณ์ (Phra Thepsuthi (Saychon Thanawuththo), 2017)

(3) ความสัมพันธ์ระหว่างอุปัชฌาย์ตรงกับสัทธินิหาริกวัตรย่อหย่อน พระอุปัชฌาย์จะได้สัทธินิหาริกมาก ไม่ตรวจสอบประวัติของผู้จะบวชอย่างชัดเจน เน้นไปในทางลาภสักการะ ไม่เอาใจใส่สัทธินิหาริก

บวชแล้วปล่อยปละละเลย (Somdechphramahathirachan (niyom), 1998)

(4) ลัทธิบริโภคนิยมหรือทุนนิยมครอบงำ ทำให้บัณฑิตคณะสงฆ์คัดกรองความเป็นสมณะ ที่พระสงฆ์มองไม่เห็น พระที่เป็นชาวอีสาน หรือแม้วัดพระธรรมกาย ก็เป็นบริโภคนิยม พุทธพาณิชย์เรื่องเงินเรื่องทอง แม้แต่เรื่องผู้หญิงก็เป็นผลมาจากบริโภคนิยม (Phra Pisal Visāro, 2017)

(5) สัทธรรมปฏิรูป ปัจจุบันนี้มีการบิดเบือนแนวคิดใหม่ลงไปคำสอนของพระพุทธเจ้า เพื่อแสวงหาลาภ สักการะ ปัญหาหลักๆ ก็คือ ประพฤตินอกพระธรรมวินัยและการสอนธรรมโดยเป็นสัทธรรมปฏิรูป (Phra Thepsuwanmathi (Suchart Kittipunyo, 2017)

2.3.2 ปัญหาด้านโครงสร้างระบบการปกครอง

(1) พ.ร.บ. คณะสงฆ์มีลักษณะเป็นอำนาจนิยม พ.ร.บ. คณะสงฆ์ต้องเป็นฐานรองรับพระธรรมวินัย กำกับพระเถระให้เจริญในไตรสิกขา (Phra PromKhunaporn (P.A. Puyutto), 2002) ระบบการรวมศูนย์เป็นระบบที่ไม่โปร่งใส เป็นช่องทางแห่งความไม่สุจริต อำนาจการตัดสินใจอยู่ในมือของคนเพียงไม่กี่คนหรือเพียงคนเดียว ไม่มีระบบตรวจสอบอย่างจริงจัง (Phra Pisal Visāro, 2003) ไม่มีการกระจายอำนาจ ทำให้การแก้ไขปัญหาวินัยล้าช้าไม่ค่อยมีประสิทธิภาพ

(2) การพระศาสนาทั้ง 6 ด้าน ไม่มีประสิทธิภาพ การบริหารควรเป็นงานขององค์กรระดับรองจากมหาเถรสมาคมที่เป็นไปในรูปของคณะกรรมการ ส่วนมหาเถรสมาคมมีหน้าที่เพียงกำหนดนโยบาย ให้คำปรึกษาหรือชี้แนะ มีมติอนุมัติหรือไม่อนุมัติสิ่งที่เสนอขึ้นมา (Phra Dhrrmkittimethi (Kasem sanyato), 2017).

(3) ถูกครอบงำด้วยอำนาจรัฐ รัฐเข้าไปกำหนดระบบของคณะสงฆ์มาก คณะสงฆ์อยู่ใต้อำนาจของฝ่ายรัฐ เอาระบบราชการมาครอบงำการปกครองคณะสงฆ์ (Phra Pisal Visāro, 2017)

(4) องค์กรสงฆ์ไม่มีหน่วยงานปกครองที่ถาวร การบริหารองค์กรสงฆ์ทุกระดับชั้นควรตั้งทีมคณะกรรมการและทีมที่ปรึกษา (Montri Sirarojananant, 2017)

2.3.3 ปัญหาจากภายนอกองค์กร

(1) แทรกแซงด้านกฎหมาย กฎหมายที่ออกมาเกี่ยวกับคณะสงฆ์ควรจะปรึกษากับพระเถระที่มีส่วนเกี่ยวข้องก่อนว่ามีคุณหรือมีโทษ (Phra Rajpanyasuhi (Uthai Yanothayo), 2017)

(2) ภัยคุกคามจากศาสนิกอื่น ที่เข้ามาทำลาย เช่น ปลอมตัวเข้ามาบวช ใช้สื่อโฆษณาเพื่อทำลายภาพลักษณ์ที่ดีของพระสงฆ์ ใช้สตรีเข้ามาทำลายพระให้เสียหาย ฆ่าพระโดยการวางยาพิษพระที่เป็นผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง Phra Thepwisuththisophon (Chela techawanto, 2017)

ผู้วิจัยได้นำเสนอสิ่งที่บกพร่องและแนวทางในการแก้ไข ตามแผนภาพดังต่อไปนี้

ปัญหาของพระสงฆ์	แนวทางแก้ไข
1. พระภิกษุประพฤติผิดต่อย่นพระธรรมวินัย 2. ไม่ได้นำหลักพระธรรมวินัยมาใช้แก้ปัญหา 3. ความสัมพันธ์ระหว่างอุปัชฌาย์วัดกับ สัทธิวิหาริกวัดต่อย่น 4. ลัทธิบริโภคนิยมหรือทุนนิยมครอบงำ 5. สัทธรรมปฏิรูป	1. พระสงฆ์ต้องศึกษาพระธรรมวินัยให้ถูกต้อง 2. พระสงฆ์ต้องปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม 3. มีระบบการคัดกรองสมาชิกสงฆ์ที่ดี 4. สร้างความสัมพันธ์ระหว่างอุปัชฌาย์วัดกับ สัทธิวิหาริกวัดให้สมบูรณ์
ปัญหาด้านโครงสร้างระบบการปกครอง	แนวทางแก้ไข
1. พ.ร.บ.คณะสงฆ์ เป็นลักษณะอำนาจนิยม 2. การพระศาสนาทั้ง 6 ด้านไม่มีประสิทธิภาพ 3. การครอบงำด้วยอำนาจรัฐ 4. องค์การสงฆ์ไม่มีหน่วยงานปกครองที่ถาวร	1. กระจายอำนาจการปกครองสงฆ์ 2. แต่งตั้งคณะกรรมการสังฆสภา 3. แต่งตั้งพระสังฆาธิการที่คัดสรรกันในเขตนั้นๆ แล้วเสนอตามลำดับชั้น 4. ตั้งสำนักงานเจ้าคณะผู้ปกครองที่ถาวร
ปัญหาจากภายนอกองค์กร	แนวทางแก้ไข
1. การแทรกแซงด้านกฎหมาย 2. การส่งศาสนิกอื่นเข้ามาในองค์กรเพื่อทำลาย พระพุทธศาสนาอย่างเป็นระบบ	1. สร้างศาสนทายาท 2. มีกฎหมายอุปถัมภ์คุ้มครองพระพุทธศาสนา 3. สร้างความสามัคคีในหมู่คณะ

3. รูปแบบการปกครองสงฆ์ไทยในอนาคต

จากการศึกษาปัญหาและอุปสรรคการปกครองสงฆ์ในปัจจุบันนี้ มีปัญหาทั้งผู้ปกครองเองและผู้อยู่ใต้ปกครองที่ประพฤติผิดต่อย่นพระธรรมวินัย ปัญหาจากระบบโครงสร้างของ พ.ร.บ.สงฆ์ที่ไม่มีการกระจายอำนาจ ถูกครอบงำด้วยอำนาจรัฐ และปัญหาที่เกิดจากภายนอกองค์กร ภัยคุกคามจากศาสนิกอื่นที่เข้ามาทำลายองค์กรสงฆ์ ปัญหาที่กล่าวมานี้ต้องได้รับการแก้ไขให้ดีขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม โดยการนำหลักพระธรรมวินัยและระบบโครงสร้างของการปกครองสงฆ์ตามพ.ร.บ.สงฆ์มาบูรณาการและปฏิรูปให้ดีขึ้นเพื่อให้ได้รูปแบบการปกครองสงฆ์ไทยในอนาคต โดยมีรายละเอียด ดังนี้

3.1 ปฏิรูปพระสงฆ์เพื่อสร้างความมั่นคงภายในองค์กร

(1) ศึกษาพระธรรมวินัยให้ถูกต้อง การที่จะรักษาพระศาสนาไว้ได้ คันถุระเรียนอย่างเดียวไม่พอ ต้องมีวิปัสสนาธุระด้วย (Phra Rajpanyasuhi Uthai Yanothayo, 2017)

(2) ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงหลักการไว้เพื่อความไม่เสื่อมสูญแห่งพระสัทธรรม มีอยู่ 5 ประการ คือ ภิกขุ ภิกขุณี อุบาสก อุบาสิกา ในธรรมวินัยนี้ มีความเคารพ ยำเกรงในพระศาสดา ในพระธรรม ในพระสงฆ์ ในสิกขา ในสมาธิ (Thai TipitaKa/16/156/263)

(3) มีระบบการคัดกรองสมาชิกสงฆ์ที่ดี ในสมัยก่อนอุปัชฌาย์มักจะรู้จักผู้ที่จะบวช เพราะเคยเห็นหน้ากันเนื่องจากอยู่ในท้องถิ่นเดียวกัน จึงจะรู้จักอุปนิสัยดีว่าสมควรบวชให้หรือไม่ (Phra Pisal Visāro, 2003)

(4) สร้างความสัมพันธ์ระหว่างอุปัชฌาย์วัดกับสัทธิวิหาริกวัดให้สมบูรณ์ พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้พระอุปัชฌาย์กับสัทธิวิหาริกเข้าไปตั้งจิตสนทนากันฉันบิดากับบุตร มีความเคารพยำเกรง ประพฤติกลมเกลียวกัน จักถึงความเจริญงอกงามไพบุลย์ (Thai TipitaKas/4/65/81)

3.2 ยุทธศาสตร์การปฏิรูปการปกครองสงฆ์ไทยในอนาคต

(1) การกระจายอำนาจการปกครองสงฆ์ ในอนาคตการปกครองต้องกระจายอำนาจให้มากขึ้น พ.ร.บ.คณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ถ้าหลังต้องมีการปฏิรูป อย่างมาตรา 19 สามารถที่จะออกกฎหมายลูกได้อีก (Phra Dhamkittimethi (Kasem Sanyato), 2017) มหาเถรสมาคมก็ต้องมีการปฏิรูปเพื่อให้สอดคล้องกับหลักประชาธิปไตย ควรนำเอากฎหมายเดิม พ.ร.บ. 2484 มาบูรณาการกับ พ.ร.บ. 2505 เพื่อเป็นการกระจายอำนาจ (Phra Dhampanyabodi (Phir Suchato), 2017) และ มีหน่วยงานที่เข้ามาช่วยงานของมหาเถร-สมาคมที่อยู่ในรูปแบบของคณะกรรมการสังฆสภา มีรายละเอียดดังนี้

- 1) การปกครองส่วนกลาง กรรมการมหาเถรสมาคมมีจำนวนไม่เกิน 20 รูป ประกอบด้วย สมเด็จพระสังฆราช สมเด็จพระราชาคณะ เจ้าคณะใหญ่ ประธานกรรมการสังฆสภา และรองประธานกรรมการสังฆสภา เป็นกรรมการโดยตำแหน่ง และพระราชาคณะซึ่งสมเด็จพระสังฆราชทรงตั้งเป็นกรรมการ อยู่ในตำแหน่งคราวละ 4 ปี และอาจได้รับแต่งตั้งอีกได้
- 2) การปกครองส่วนภูมิภาค การแต่งตั้งเจ้าคณะภาค จังหวัด อำเภอ ตำบล และเจ้าอาวาส ควรให้มีการกระจายอำนาจโดยให้พระที่อยู่ในเขตปกครองนั้นๆ ได้มีส่วนคัดเลือกผู้นำของตนได้อย่างมีเอกภาพ แล้วนำเสนอตามลำดับชั้น มีการตั้งสำนักงานเจ้าคณะผู้ปกครองอย่างถาวร

(2) แต่งตั้งคณะกรรมการสังฆสภาบริหารกิจการคณะสงฆ์ เพื่อช่วยกรองงานแบ่งเบาภาระให้กับมหาเถรสมาคม เป็นพระเถระที่ทรงคุณวุฒิอายุระหว่าง 45-75 ปี คณะกรรมการสังฆสภามีจำนวนไม่เกิน 30 รูป คือ เจ้าคณะภาคทั้งฝ่ายมหานิกายและธรรมยุติ จำนวน 26 รูป ถ้ายังไม่ครบ 30 รูป ก็ให้แต่งตั้งรูปอื่นที่มีคุณสมบัติเหมาะสม อยู่ในตำแหน่งคราวละ 4 ปี และอาจได้รับแต่งตั้งอีก ให้คณะกรรมการสังฆสภาคัดเลือกผู้ที่มีความสามารถมาทำหน้าที่สังฆมนตรีว่าการองค์การ และรองสังฆมนตรีว่าการองค์การ ที่ทำการของสังฆสภาควรตั้งอยู่ที่พุทธมณฑล ศาลายา จังหวัดนครปฐม กิจการพระศาสนาจากเดิมมี 6 ด้าน ควรเพิ่มเติมอีก คือ องค์การวิปัสสนา.องค์การศาลสงฆ์ รวมเป็น 8 องค์การ

- 1) องค์การวิปัสสนา ปัจจุบันนี้คณะสงฆ์ให้ความสำคัญเกี่ยวกับวิปัสสนาอย่างมาก เห็นมีก็เฉพาะหนกลางเท่านั้นที่สำคัญ ควรให้พระสังฆาธิการและพระภิกษุทุกรูปได้มีการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานทั่วกันทุกจังหวัดทั่วประเทศ (Phra Thepsuthi (Saychon Thanawuththo), 2017) ควรตั้งเป็นแม่กองวิปัสสนาแห่งชาติ โดยมีรายละเอียด ดังนี้
 1. หลักสูตรที่ใช้เรียน คือ วิสุทธิมรรค ภาค 1-3, และหลักธรรมที่เรียน คือ สติปัฏฐาน 4, อิทธิบาท 4, สัมมปธาน 4, อินทรีย์ 5, พละ 5, โพชฌงค์ 7, มรรคมงคล 8 เป็นต้น
 2. แบ่งการเรียนเป็น 3 ระดับ เกณฑ์การสอบผ่านของแต่ละชั้นมีดังนี้
 - ว.ป. ตรี เมื่อสอบผ่านทางด้านทฤษฎีแล้ว ปฏิบัติวิปัสสนา จำนวน 30 วัน
 - ว.ป. โท เมื่อสอบผ่านทางด้านทฤษฎีแล้ว ปฏิบัติวิปัสสนา จำนวน 45 วัน
 - ว.ป. เอก เมื่อสอบผ่านทางด้านทฤษฎีแล้ว ปฏิบัติวิปัสสนา จำนวน 60 วัน
 3. การสอบภาคทฤษฎีให้มีการสอบในช่วงหลังปีใหม่ 1 อาทิตย์ ส่วนการปฏิบัติวิปัสสนา ให้กำหนดปฏิบัติวันมาฆบูชาเป็นต้นไป วันประกาศผล คือ วันวิสาขบูชาของทุกปี ในด้านการวัดผลของการปฏิบัติต้องมีพระวิปัสสนาจารย์คอยสอบอารมณ์เป็นระยะๆ และมีการประเมินผลการปฏิบัติ
 4. เมื่อจบหลักสูตรนี้แล้ว นักเรียนสามารถจะไปศึกษาต่อปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หรือ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยได้เลย
- 2) องค์การศาลสงฆ์ กฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 11 (พ.ศ.2521) ว่าด้วยการลงนิคหกรรม อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 18 และ มาตรา 25 แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 นั้น ควรมีหน่วยงานที่ชัดเจนในการตั้งศาลของสงฆ์ เพื่อไม่ให้ถูกรอบงำด้วยอำนาจรัฐ รัฐเป็นผู้ช่วยเหลือในกรณีที่มีการร้องขอจากทางคณะสงฆ์ ต้องแยกกฎหมายคณะสงฆ์ออกจากอำนาจรัฐ ทำเหมือนศาลทหาร ควรมีศาลสงฆ์ (Wutthanan Kantatien, 2017) ถ้าสมเด็จพระมหาธีราจารย์ วัดชนะสงคราม ยังไม่มรณภาพ จะตั้งพระวินยาธิการระดับกองปราบทั่วประเทศทุกจังหวัดเหมือนตั้งศาลสงฆ์ (Phra Dhampanyabodi (Phir Suchato), 2017) การตั้งศาลสงฆ์ มีลักษณะดังนี้
 1. ให้สังฆมนตรีว่าการองค์การศาลสงฆ์เป็นผู้แต่งตั้งคณะกรรมการศาลสงฆ์ประจำจังหวัด
 2. ให้เจ้าคณะจังหวัดเป็นประธานโดยตำแหน่ง
 3. อาจมีที่ปรึกษาที่มีความเชี่ยวชาญด้านกฎหมายทางโลกด้วย
 4. ในกรณีบางอำเภอที่มีวัดอยู่มาก อาจจะมีการตั้งเป็นศาลสงฆ์ประจำอำเภอด้วยก็ได้

(3) การแต่งตั้งพระสังฆาธิการ กฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 24 (พ.ศ.2541) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระสังฆาธิการยังมีข้อบกพร่องอยู่ ควรปฏิรูปเพื่อให้มีการกระจายอำนาจ ให้พระที่อยู่เขตปกครองได้มีส่วนคัดเลือกผู้นำตนเองได้อย่างมีเอกภาพ แล้วนำเสนอขึ้นตามลำดับขั้น ดังต่อไปนี้

- 1) กรรมการมหาเถรสมาคมที่ได้รับแต่งตั้ง ควรมาจากการเลือกสรรจากหนต่างๆ

- 2) การแต่งตั้งเจ้าคณะหน ผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งควรเป็นกรรมการมหาเถรสมาคมที่เป็นโดยตำแหน่งหรือกรรมการมหาเถรสมาคมที่ได้รับการแต่งตั้ง โดยมีสมเด็จพระสังฆราชเป็นประธาน
- 3) การแต่งตั้งเจ้าคณะภาค ควรคัดสรรพระภิกษุในภาคนั้นๆ โดยให้เจ้าคณะจังหวัดในภาคนั้นๆ คัดเลือกบุคคลที่เหมาะสม โดยที่เจ้าคณะหนเป็นประธาน แล้วนำเสนอมหาเถรสมาคมต่อไป
- 4) การแต่งตั้งเจ้าคณะจังหวัด ควรให้รองเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ และรองเจ้าคณะอำเภอในจังหวัดนั้นๆ คัดเลือกบุคคลที่เหมาะสม โดยที่มีเจ้าคณะภาคนั้นๆ เป็นประธาน แล้วนำเสนอตามลำดับขั้นต่อไป
- 5) การแต่งตั้งเจ้าคณะอำเภอ ควรให้รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบลในอำเภอนั้นๆ คัดเลือกบุคคลที่เหมาะสม โดยที่มีเจ้าคณะจังหวัดนั้นๆ เป็นประธานแล้วนำเสนอตามลำดับขั้นต่อไป
- 6) การแต่งตั้งเจ้าคณะตำบล ควรให้เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาสในตำบลนั้นๆ คัดเลือกบุคคลที่เหมาะสม โดยที่มีเจ้าคณะอำเภอนั้นๆ เป็นประธานแล้วนำเสนอตามลำดับขั้นต่อไป
- 7) การแต่งตั้งเจ้าอาวาส ควรให้ให้พระในวัดนั้นๆ ญาติโยมในชุมชนนั้นๆ คัดเลือกบุคคลที่เหมาะสม โดยที่มีเจ้าคณะตำบลนั้นเป็นประธานแล้วนำเสนอตามลำดับขั้นต่อไป

(4) ตั้งสำนักงานเจ้าคณะผู้ปกครองที่ถาวร การปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาคแบ่งเป็นภาค จังหวัด อำเภอ ตำบล วัด แยกตามนิกาย มีสภาสงฆ์ระดับตำบล หรือระดับประเทศ มีตัวแทนจากพระสงฆ์ส่วนต่างๆ มามีส่วนร่วม อันนี้เป็นกลไกที่ช่วยทำให้การปกครองรับรู้ปัญหาและข้อคิดเห็นของพระสงฆ์ (Phra Pisal Visāro, 2017) เมื่อพระสังฆาธิการรูปใดเป็นเจ้าคณะก็มาทำงานที่นั่น สำนักงานควรตั้งอยู่ที่ศูนย์กลางของพื้นที่ในเขตนั้นๆ และเป็นพื้นที่ของศาสนสมบัติกลาง โดยที่ฝ่ายรัฐเป็นผู้อุปถัมภ์โดยตรงกับสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ โดยมีรายละเอียดดังนี้

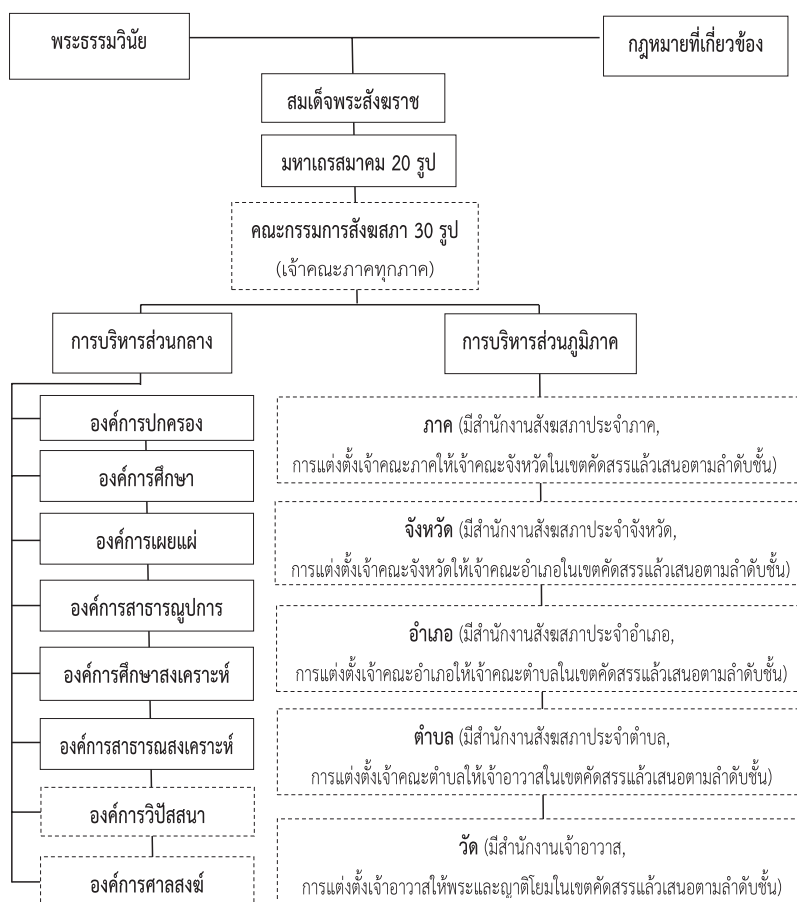
- 1) มีสำนักงานเจ้าคณะอำเภอ บอร์ดผู้บริหาร คือ เจ้าคณะอำเภอ รอง เลขาธิการเจ้าคณะตำบลทุกตำบล รอง เลขาธิการ พระภิกษุและเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ทำงานประจำ นายอำเภอ สำนักพุทธอำเภอ วัฒนธรรมอำเภอ และอื่นๆ เป็นกรรมการสนองงานคณะสงฆ์
- 2) มีสำนักงานเจ้าคณะจังหวัด บอร์ดผู้บริหารของคณะสงฆ์ คือ เจ้าคณะจังหวัด รอง เลขาธิการ เจ้าคณะอำเภอทุกอำเภอ รองเลขาธิการ พระภิกษุและเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ทำงานประจำผู้ว่าราชการจังหวัด สำนักพุทธจังหวัด วัฒนธรรมจังหวัด และอื่นๆ เป็นกรรมการสนองงานคณะสงฆ์

พระภิกษุและเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ทำงานประจำมีคุณสมบัติ คือ ต้องจบการศึกษา น.ธ.เอก หรือ ธ.ศ.เอก และปริญญาตรีทางพระพุทธศาสนาจาก มจร.หรือ มมร. ขึ้นไป

3.3 แนวทางป้องกันภัยของพระพุทธศาสนาในอนาคต

- (1) สร้างศาสนทายาท คณะสงฆ์ต้องร่วมมือกันทำงานเชิงรุกให้มากขึ้น โดยสร้างบุคลากรทางศาสนาทั้งคฤหัสถ์และบรรพชิตให้มากขึ้นโดยเริ่มที่เยาวชนเป็นลำดับแรก
- (2) มีกฎหมายอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนา โดยให้รัฐออกพระราชบัญญัติ เพื่อป้องกันภัยคุกคามจากศาสนิกอื่น (Phra Dhamkittimethi Kasem Sanyato, 2017)
- (3) สร้างความสามัคคีในหมู่คณะ คณะสงฆ์ต้องมีความรู้ มีระบบที่ดี ที่ทำให้ระบบการปกครองสงฆ์ประสบความสำเร็จ (Phra Medheedhammachan (Prasarn Chanthasaro), 2017) คณะสงฆ์ต้องตื่นตัวสามัคคีกันมากขึ้น หนามยอกเอาหนามบ่ง หาผู้กล้าผู้นำคณะสงฆ์ที่มีคุณภาพเพื่อแก้ไขปัญหา (Phra Thepwisuththi Sophon Chela Techawanto, 2017)

จากการศึกษาและนำเสนอแนวคิดหลักการและโครงสร้างการปกครองสงฆ์ไทยในอนาคต ผู้วิจัยสามารถสรุปสาระสำคัญทั้งหมด โดยร่างเป็นรูปแบบ (Model) “รูปแบบการปกครองสงฆ์ไทย ในอนาคต” จึงทำให้ได้โครงสร้างการบริหารคณะสงฆ์ไทยในอนาคตดังต่อไปนี้

สรุป

ปัญหาหลักๆ ของการปกครองสงฆ์ไทยปัจจุบันนี้ คือ 1. พระสงฆ์ประพฤติเยี่ยงพระธรรมวินัย 2. โครงสร้างการปกครองไม่มีการกระจายอำนาจ ขาดหลักธรรมาภิบาล 3. ภัยคุกคามจากศาสนิกอื่นที่เข้ามาในองค์กรเพื่อทำลาย ฉะนั้น คณะสงฆ์ต้องมีการปฏิรูปให้พระสงฆ์ศึกษาและปฏิบัติตามพระธรรมวินัยอย่างแท้จริง ส่งเสริมให้มีการฝึกสมาธิเจริญวิปัสสนา ระบบการปกครองต้องมีการกระจายอำนาจมีหลักธรรมาภิบาล มีการตั้งสำนักงานเจ้าคณะผู้ปกครองที่ถาวร และสร้างความสามัคคีในองค์กรและพุทธบริษัท 4 เพื่อความเจริญรุ่งเรืองดำรงมั่นแห่งพระพุทธศาสนา

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรมึงบประมาณจากภาครัฐหรือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาสนับสนุนในการกำหนด นโยบายให้มีการประชุม สัมมนา อบรม หรือการปฏิบัติวิปัสสนาให้แก่พระสังฆาธิการทุกระดับ
2. ควรให้พระสงฆ์ทั่วประเทศที่ได้รับการแต่งตั้งเป็นพระสังฆาธิการใหม่ทุกระดับชั้นได้มีการปฏิบัติวิปัสสนาอย่างน้อย 15 วัน เพื่อสร้างผู้นำที่มีคุณภาพ
3. คณะสงฆ์ควรมีหน่วยงานในการทำงานด้านกฎหมายเพื่อดูแลแก้ไขเกี่ยวกับปัญหาที่มีการฟ้องร้องเกี่ยวกับที่ดินของวัด โดยพระไม่ต้องไปขึ้นศาลหรือดำเนินคดีด้วยตนเอง

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1. ควรจัดให้มีการอบรมประชุมเพื่อวางนโยบายในการปกครองร่วมกัน เรื่องกฎระเบียบ ข้อบังคับต่างๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการปกครองคณะสงฆ์เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคในการบริหารวัด
2. การบริหารต้องประกอบไปด้วยหลักธรรมาภิบาล มีความรับผิดชอบ ไม่ผิดกฎหมาย มีความโปร่งใส มีส่วนร่วมทั้งพระสงฆ์และชุมชนในการบริหาร และเน้นความสามัคคี

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการปกครองสงฆ์ไทยในอนาคต” พบว่ายังมีประเด็นที่สามารถศึกษาวิจัยเพิ่มเติมได้อีก ผู้วิจัยขอเสนอแนะให้ผู้ที่จะทำการศึกษาวิจัยในประเด็นนี้ ดังนี้

1. พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ที่ใช้ในปัจจุบันนี้ มีความสอดคล้องกับพระธรรมวินัย ที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้มากน้อยเพียงใด?
2. กฎนิคหกรรมที่ใช้ในปัจจุบัน สอดคล้องกับนิคหกรรมที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ มากน้อยเพียงใด?
3. การจัดองค์กรทางด้านการศึกษา มีความเหมาะสมกับสังคมไทยปัจจุบันและอนาคตมากน้อยเพียงใด?

References

- Buddhist Studies Division. (2010). *History of the importance of the propagation of Buddhism*. Bangkok: National Bureau of Buddhist Printing.
- Fine Arts Department. (1999). *The Chronicle of the Golden Jubilee Book 4*. Bangkok: Literary and Historical Division, Fine Arts Department.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tipitaka*. Bangkok: MCU Press.
- Montri Sirarojananant. (2017). Lecturer, Thammasat University. *Interview*. 23 March.
- Nanthphothi, K. (2001). *Mahanikai - Dhammayuttika. Internal conflict of the Thai Buddhist Sangha*. Bangkok: Amorn Printing.
- Phra Dhampānyabodi (Phir Suchato). (2017). Director General of Wat Mahathat Yuwarat Rangsarit. *Interview*. 30 March.
- Phra Medhavaiyaro (Suthep Pasiviko). (2017). Vice President for Academic Affairs Mahamakut Buddhist University. *Interview*. 4 August.
- Phra Medheedhammachan (Prasarn Chanthasaro). (2017). Vice President for Public Relations and Propaganda Mahachulalongkornrajavidyalaya University. *Interview*. 8 July.
- Phra Methidhammaphorn (Prayun Dhammacitto). (1996). *Thai Sangha Administration*. Bangkok: Printing Co., Ltd..
- Phra Pisal Visāro. (2003). *Thai Buddhism in the future outlook from the critical*. Bangkok: Printing House.
- Phra Pisal Visāro. (2015). "Reform can not be reformed, do not think of reforming the country. Post Today [online]. Source: <http://www.visalo.org/columnInterview/5802PostToday.html>, [2 May 60].
- Phra Pisal Visāro. (2017). Abbot of Wat Pasukotao. *Interview* 2 April.
- Phra Promghunaporn (P. A. Payutto). (2002). *Development of the religion of the people*. No. 23. Bangkok: Printing Company Limited.
- Phra Rajpanyasuthi (Uthai Yanothayo). (2017).. *Interview*. 28 March.
- Phra Thepsuthi (Saychon Thanawuththo). (2017). Primate Region 1. *Interview*. 28 March.

- Phra Thepsuwanmathi (Suchart Kittipunyo). (2017). Secondary Councilor, *Interview*. 28 March.
- Phra ThepwisuththiSophon (Chela techawanto). (2017). Secondary Primate Region 2. *Interview*. 12 March.
- PhraTheppariyāṭisuthi (Worawit). (2002). *The monks and the religious*. Bangkok: MCU Press.
- Udomsri, S. (1990). *Thai Sangha Administration*. Bangkok: MCU Press.
- Khamwāṇsa, S. (1999). *History of Buddhism in Thailand*. Bangkok: Charan Sanitwong Printing.
- Somdet Phramahathirachan (niyom). (1998). Problems, obstacles in the performance of duties of the Preceptor. in *The Seminar Documents*. Bangkok: Department of Religious Affairs.
- Wutthanan Kantatien. (2017). Lecturer, Mahidol University. *Interview*. 14 March.
- Phra Dhamkittimethi (Kasem Sanyato). (2017). Primate Region 16-17-18 (Dh). *Interview*. 15 August.
- Thongprasert, C. (2017). *Interview*. 16 March.